

Mục tiêu chiến lược của VFOSSA nhiệm kỳ III (2017-2019) - Dự thảo

Xây dựng hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA trong xu hướng chuyển dịch số

Bối cảnh thế giới

Chuyển dịch số (DT - digital transformation) trong trào lưu CMCN 4.0 (IR 4.0) đã trở thành một xu hướng tự nhiên mà cả thế giới đã và đang bị theo. Nếu doanh nghiệp/tổ chức không hiểu xu hướng này và không nhanh chóng thay đổi, tất yếu sẽ dẫn tới thất bại trong ngắn hạn hoặc dài hạn trên thị trường. Có hai vấn đề mà DN VFOSSA cần quan tâm:

1. Không hiểu đúng nội hàm xu hướng này, vẫn hiểu quá đơn giản DT là số hoá hay ứng dụng IT vào cách vận hành mô hình kinh doanh truyền thống. Thực tế, DT cần được hiểu là phải thay đổi mô hình kinh doanh theo hướng sử dụng thông tin từ mạng xã hội, sử dụng các công cụ số để hiểu biết thị trường, thay đổi mô hình tổ chức kinh doanh và tiếp cận khách hàng, thậm chí cả việc giao sản phẩm/dịch vụ tới khách hàng. Doanh nghiệp nào hiểu được xu thế và học tập, sáng tạo cho sự thay đổi này sẽ có lợi thế cạnh tranh. Doanh nghiệp nào không hiểu sẽ thất bại chắc chắn trong ngắn hạn hoặc dài hạn. Xu hướng này áp dụng cho tất cả mọi ngành nghề trong xã hội.

2. Không đánh giá đúng và không hiểu sẽ bị các doanh nghiệp nước ngoài xâm lấn thị trường. Hiện có một số ngành nghề doanh nghiệp nước ngoài đã vào Việt Nam và chúng ta thấy không có lĩnh vực nào mà người VN thắng cả. Có thể lấy các ví dụ điển hình như kinh doanh qua facebook đã làm thay đổi cách kinh doanh truyền thống là phải có cửa hàng, đăng ký với Nhà nước và tổ chức bộ máy nhân sự. Ngày nay bất kỳ ai cũng có thể kinh doanh trốn thuế mà gần như không gặp rào cản nào cả, Nhà nước vẫn chưa tìm ra cách khắc phục. Hay các lĩnh vực như taxi do Uber, Grab vào VN đã làm cho ngành taxi truyền thống lao đao và rất nhiều doanh nghiệp trên bờ vực phá sản. Còn rất nhiều dịch vụ như thế này nữa và nếu các doanh nghiệp nước ngoài vào VN thì số phận sẽ như Uber và Grab mà thôi

Các doanh nghiệp thành viên VFOSSA nói chung đều chưa nhận thức được vấn đề này. Các doanh nghiệp làm web như VINADES, làm phần mềm cho chính phủ như FDS hay các dịch vụ email, hosting, tổng đài số như NetNam, iWay hoặc ePacific, nếu không thay đổi mô hình kinh doanh thì cũng sẽ thất bại trong trung hoặc dài hạn. Tất nhiên, tùy lĩnh vực mà chúng ta có thể thấy xu hướng Chuyển dịch số nhanh hay là chậm. Nhưng cần ý thức rằng, nếu nói cạnh tranh thì đối thủ của của bất cứ công ty phần mềm nào sẽ là Google, Facebook, Apple, MS, Amazon chứ không phải cạnh tranh lẫn nhau. Và nếu không nhận thức đúng xu hướng và vị thế của mình, chúng ta sẽ thua mặc dù các hãng đó chẳng biết chúng ta là ai cả.

Thực trạng VFOSSA

Trong 5 năm tồn tại của mình, mục tiêu của VFOSSA là tuyên truyền, quảng bá cho FOSS

và triết lý nguồn mở, với kỳ vọng việc ứng dụng FOSS một cách rộng rãi sẽ đem lại những lợi ích to lớn và thiết thực cho Nhà nước, cho xã hội nói chung và cho thành viên của VFOSSA. Tuy nhiên, thẳng thắn nhìn nhận thì chúng ta còn ở rất xa mục tiêu này. Với xu hướng DT đã nêu thì mục tiêu của chúng ta dường như càng trở nên xa vời hơn.

Nhìn vào cơ cấu hội viên tập thể của VFOSSA, có thể thấy rõ cho đến nay VFOSSA chỉ kết nạp toàn các tổ chức công nghệ thông tin (giá trị cốt lõi là CNTT): các DN chủ yếu là phát triển phần mềm hoặc giải pháp phần mềm trong các lĩnh vực khác nhau (web, GIS, CMS, kế toán, eGov, email, ...), có một số DN kinh doanh phần cứng + dịch vụ hoặc cung cấp dịch vụ mạng/viễn thông ; khối giáo dục cũng chỉ có các khoa, viện, trường CNTT ; một số cộng đồng PMNM và vài Trung tâm CNTT trong khối Nhà nước. Tóm lại thành viên VFOSSA mới chỉ gồm những người « làm CNTT» (nhà cung cấp) mà thiếu mất đối tượng mà CNTT phục vụ, đó là cộng đồng người « dùng CNTT» (tiêu thụ). Vì thế chưa hình thành được hệ sinh thái phát triển bền vững.

Niềm tự hào của VFOSSA trong hai nhiệm kỳ đã qua là đã có những thành viên đóng vai trò nòng cốt phát triển được một vài PMNM « made in Vietnam », có ứng dụng tại Việt Nam (VINADES với NukeViet, DTT với OEP, FDS với OpenCPS, ...). Hoặc có một vài cá nhân đã tham gia và có một số đóng góp vào một số dự án PMNM quốc tế, được ghi nhận (Zimbra, Fedora, OpenStack, Docker, ...). Tuy nhiên, chúng ta cũng cần thẳng thắn nhìn nhận rằng tầm lan tỏa, sức ảnh hưởng của những thành quả này còn ở mức rất khiêm tốn, ngay ở Việt Nam, chưa nói thế giới. Ngoài ra, để có thêm một vài tấm gương như thế trong tương lai là việc rất khó và kỳ công, không dễ dàng « nhân rộng » một cách duy ý chí được.

Trong khi đó, hàng vạn doanh nghiệp vẫn phải dùng phần mềm độc quyền đóng, chủ yếu là phần mềm « lậu », bị khóa trói, lệ thuộc vào một số hãng PM độc quyền nước ngoài. Với sự hội nhập toàn cầu đang diễn ra ngày càng quyết liệt, họ sẽ bắt buộc phải đi tìm kiếm giải pháp để giảm sự lệ thuộc nước ngoài và tôn trọng sở hữu trí tuệ. VFOSSA chưa hề có chiến lược gì cho đối tượng này. Thực tế đã chỉ ra đây là việc khó, nhưng chắc chắn mục tiêu của VFOSSA nhiệm kỳ III phải dành ưu tiên số 1 cho lớp đối tượng này. Phải chủ động tìm và mời họ gia nhập, tạo ra chỗ đứng cho họ trong hệ sinh thái của VFOSSA, đây sẽ chính là nguồn cầu cho các thành viên VFOSSA « người làm » hiện nay.

Với những phân tích ở trên, rõ ràng việc chưa xác định được thế nào là hệ sinh thái cho VFOSSA, sự cấu thành và mối quan hệ hữu cơ giữa các thành phần của nó, cũng như xác định vai trò của VFOSSA trong việc hình thành, duy trì và thắt chặt những mối quan hệ này là nguyên nhân chính cản trở sự phát triển của VFOSSA. Cộng thêm những đánh giá về xu hướng chuyển dịch số của thế giới mà chúng ta đang bị cuốn theo, chúng tôi xác định **Mục tiêu chiến lược của VFOSSA nhiệm kỳ III (2017-2019)** là:

Xây dựng hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA trong xu hướng chuyển dịch số

Hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA là gì?

Hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA là để phục vụ lợi ích cho những thành phần cấu thành nó và phát triển bền vững, chứ không phải để đem lại lợi ích cho VFOSSA. Trong mô hình hệ sinh thái này, FOSS cần được xem như phương tiện để tạo hệ sinh thái kinh doanh cho các doanh nghiệp trong xu hướng chuyển dịch số chứ không phải mục đích của hệ sinh thái. Với sự hiểu biết của mình, chúng ta tin tưởng rằng FOSS sẽ tạo lợi thế cạnh tranh cho các doanh nghiệp để giảm chi phí bản quyền phần mềm, phát triển các dịch vụ sản phẩm mới theo hướng tạo cộng đồng, tạo hệ sinh thái bền vững.

Những yêu cầu với mô hình hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA sẽ gồm những điểm chính sau đây:

- Phù hợp với những mô hình hệ sinh thái nguồn mở của thế giới. Những nghiên cứu về « Open source ecosystems » có rất nhiều, tránh « phát minh lại bánh xe ».
- Cần phân biệt các góc nhìn khác nhau về hệ sinh thái, đặc biệt không lẫn lộn giữa góc nhìn kỹ thuật với góc nhìn kinh doanh. Hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA sẽ nhấn mạnh góc nhìn kinh doanh.
- Mô hình phải chỉ rõ các thành phần cấu thành hệ sinh thái, vai trò của mỗi thành phần và mối liên hệ giữa chúng theo một sơ đồ dễ hiểu. Để mỗi thành viên của VFOSSA có thể nhanh chóng định vị được mình trong hệ sinh thái này, thấy tiềm năng cũng như đóng góp của mình cho hệ sinh thái.
- Mô hình phải chỉ rõ vai trò và trách nhiệm của VFOSSA trong hệ sinh thái với tư cách hiệp hội xã hội nghề nghiệp phi lợi nhuận, đặc biệt vai trò kết nối, xúc tiến, tạo thuận lợi và duy trì « luật chơi » theo tinh thần nguồn mở.
- Mô hình phải có tính mở và mềm dẻo cao, cho phép hiệu chỉnh, sửa đổi. Cần có những công cụ đi kèm cho phép quản lý và báo cáo hiện trạng của hệ sinh thái.

Lộ trình xây dựng hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA

Cải tổ nhân sự và quy chế

Mọi việc bắt đầu từ nhân lực, muốn đẩy mạnh hướng phát triển hội viên là đối tượng sử dụng, phải có nhân lực phù hợp với hướng đó, tức là lợi ích của DN, cá nhân đồng hành với tầm nhìn và mục tiêu của VFOSSA. Có như thế thì người ta mới đi cùng VFOSSA. Hình dung sơ bộ nhóm các DN ở đối tượng này có thể là:

- các tổ chức đào tạo dịch vụ (như IT Plus)
- các tổ chức đào tạo chính quy (như các trường Đại học)
- các DN phần cứng (gắn FOSS vào việc bán phần cứng)
- các DN dịch vụ IT chuyển dịch (phần mềm làm khó quá, ...)

- các DN hưởng thụ (như Sun Group đã dùng 2 hệ thống do iWay cung cấp, như Mai Linh muốn chuyển sang dùng FOSS thay cho Windows không bản quyền, ...)

Nhân sự BCH nhiệm kỳ III cần được chú trọng bổ sung các đại diện của nhóm này.

Quy chế Hội viên VFOSSA cũng cần được xem xét thay đổi và mở rộng để việc phát triển hội viên trở nên dễ dàng và thuận lợi hơn, đặc biệt với nhóm hội viên « người dùng FOSS ». Trước khi quyết định gia nhập VFOSSA, một cá nhân, tổ chức có thể mới đăng ký ở mức quan sát viên. Quy chế hội viên mới phải chỉ rõ quyền lợi phân biệt của hội viên ở các mức.

Xác định mô hình hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA

Đây cần được xem là mục tiêu cho năm 2017, ví dụ hạn hoàn thành vào dịp sinh nhật lần thứ 6 của VFOSSA (tháng 1/2018).

BCH nhiệm kỳ III cần thành lập ngay một Ban công tác cho phần việc quan trọng này do Chủ tịch làm trưởng ban (nhiệm vụ chiến lược) và có kế hoạch hành động và thành phần giúp việc phù hợp.

Cần có các hoạt động trao đổi online và hội thảo để lấy ý kiến rộng rãi. Mô hình hệ sinh thái phải đáp ứng các yêu cầu đã nêu ở trên.

Xây dựng hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA

Sau khi đã thông qua mô hình hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA, áp dụng ngay mô hình cho các hội viên và quan sát viên của VFOSSA, trên cơ sở đó rút ra các kết luận về tính hài hòa và phát triển bền vững của nó, giúp VFOSSA đưa ra nhưng khuyến cáo kịp thời cho các thành viên của mình cũng như điều chỉnh chương trình hành động, định hướng phát triển, thậm chí mục tiêu chiến lược của VFOSSA cho từng giai đoạn.

Xây dựng CSDL và những công cụ cần thiết cho việc quảng bá và quản trị hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA.

Gợi ý Mô hình tổ chức Hội viên trong hệ sinh thái

Mô hình 1 :

Tổ chức Hội viên VFOSSA thành các nhóm dựa trên vai trò của HV trong sử dụng và/hoặc phát triển PMNM một cách nhất quán và có cấu trúc.

Mẫu số chung của HV VFOSSA là quan tâm sử dụng PMNM. Tuy nhiên mức độ nhận thức về triết lý PMNM, động cơ và sự quan tâm sử dụng PMNM lại rất khác nhau. Hệ sinh thái nguồn mở VFOSSA là mô hình cho phép các HV biết được với PMNM mà họ đang sử dụng hoặc quan tâm sử dụng, họ có thể hoặc sẽ đóng vai trò gì, cũng như biết được vai trò và mối quan tâm của những HV khác với PMNM đó.

Có 3 vai trò mà HV có thể làm khi sử dụng một PMNM:

1. **Người sử dụng thụ động**: chỉ biết sử dụng như một công cụ thuần túy, không quan tâm đến triết lý PMTDNM cũng như tận dụng sức mạnh cộng đồng. Mọi việc từ cài đặt, cấu hình, nâng cấp, xử lý sự cố đều do quản trị hệ thống làm giúp. Không tham gia vào các diễn đàn trao đổi về PMNM.

2. **Người sử dụng tích cực**: có hiểu biết ít nhiều về triết lý PMTDNM và tham gia diễn đàn, mailing list của cộng đồng PMNM. Biết cách cài đặt, cấu hình, nâng cấp PMNM. Biết cách tận dụng sự hỗ trợ của cộng đồng để giải quyết những khó khăn hoặc để sử dụng PMNM hiệu quả hơn. Có thể hỗ trợ các thành viên khác của cộng đồng từ kinh nghiệm bản thân. Một số còn có thể tham gia báo lỗi cho đội phát triển (developer team) hoặc đóng vai trò nhất định trong cộng đồng.

3. **Người phát triển**: có hiểu biết tương đối sâu về quy trình, các công cụ phát triển PMNM. Tham gia vào ít nhất một đội phát triển và có đóng góp cụ thể (thiết kế, lập trình, sửa lỗi, biên soạn/dịch tài liệu/giao diện,...) cho một PMNM.

Trong một cộng đồng PMNM, số lượng thuộc nhóm vai trò 1 bao giờ cũng là đông nhất, tiếp đến vai trò 2 và sau cùng vai trò 3. Nhóm vai trò 3 không bắt buộc phải có với một cộng đồng địa phương, thậm chí ở mức quốc gia như VFOSSA. Tuy nhiên được hỗ trợ và chia sẻ kinh nghiệm sử dụng phần mềm luôn là một nhu cầu của mọi vai trò. Vai trò người sử dụng PMNM có thể thay đổi theo thời gian phụ thuộc vào nhiều yếu tố: tò mò, đam mê, thời gian rảnh, được phân công, thay đổi công việc, ...

Mô hình 2 :

Chia nhóm HV, căn cứ vào các tiêu chí ứng dụng và phát triển. Không có khái niệm thứ hạng hoặc ưu tiên giữa các nhóm. Một thành viên có thể tham gia đồng thời nhiều nhóm (thỏa mãn ít nhất 1 trong các tiêu chí). Thành viên cũng có thể chuyển từ nhóm này sang nhóm khác theo thời gian. Có 3 nhóm như sau:

1. Nhóm sử dụng

- sử dụng FOSS trên các máy chủ cho công việc quản lý, kinh doanh, dịch vụ, quảng bá, đào tạo của HV
- sử dụng FOSS cho công việc hàng ngày trên các máy trạm (không tính các ứng dụng giải trí thuần túy) : phát triển (IDE, compiler, ...), văn phòng (email, office suite, browser, ...)
- sử dụng FOSS phục vụ công tác huấn luyện, đào tạo
- cài đặt, cấu hình FOSS (HĐH, ứng dụng) cho khách hàng

2. Nhóm phát triển và cung cấp giải pháp

- Ứng dụng FOSS để tạo ra các giải pháp, dịch vụ cho khách hàng.
- Phát triển ứng dụng, dịch vụ chạy trên nền tảng, hệ điều hành nguồn mở.

- tham gia đóng góp cho các dự án FOSS (dùng nguồn lực được trả lương, được cộng đồng có liên quan ghi nhận)

3. Nhóm quan tâm NM

- chưa đủ hoặc không đáp ứng tiêu chí của nhóm « Sử dụng » hoặc « Phát triển », có nhu cầu tham gia học hỏi để thâm nhập và áp dụng tư tưởng nguồn mở hoặc kết nối với hội viên VFOSSA.
- thành viên một cộng đồng nguồn mở (dữ liệu mở, học liệu mở, phần cứng mở, IoT mở, ...)
- công bố tài liệu, học liệu, thiết kế, ... theo giấy phép NM.
- có chính sách ưu tiên sử dụng Open-source, tôn trọng SHTT

(Cần thêm sự đóng góp ý kiến của BCH và các DN để hoàn chỉnh bản mục tiêu này.)